

Сін Чжефу,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри східних мов та перекладу,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Тимошенка, 13-Б, м. Київ, Україна

МОДЕЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ

Статтю присвячено характеристиці елементів моделі педагогічної підтримки іноземних студентів у процесі адаптації до навчання в університетах України. Визначено сутність адаптації іноземних студентів до навчання в університетах України. Розкрито особливості педагогічної підтримки іноземних студентів у процесі адаптації до навчання у вищих навчальних закладах. Представлено та обґрунтовано модель педагогічної підтримки у процесі адаптації іноземних студентів до навчання в університетах України. Виокремлено педагогічні умови реалізації моделі педагогічної підтримки в процесі адаптації іноземних студентів до навчання у вищих навчальних закладах України.

Ключові слова: адаптація; адаптація іноземних студентів; навчання; педагогічна підтримка; педагогічні умови; модель педагогічної підтримки.

Постановка проблеми

Для сучасної молоді час навчання у вищому закладі освіти – один із найважливіших періодів життя. Це етап не лише професійного становлення фахівця, а й особистісного зростання людини. Проблема адаптації до зміни умов життєдіяльності знайома кожному, хто «переступив поріг» вищого навчального закладу. Особливо це стосується іноземних студентів, які опинилися в ситуації змін не лише в аспекті організації освітнього процесу, а й в абсолютно новому культурному середовищі, що вимагає від них оптимізації всіх життєвих ресурсів з метою подолання труднощів та знаходження свого місця у соціальному просторі університету, міста, країни. В контексті розгортання цієї проблеми актуалізується роль вищого навчального закладу у вигляді професорсько-викладацького складу, який, допомагаючи, підтримуючи та супроводжуючи здобувачів вищої освіти, має створити сприятливі умови для успішної адаптації іноземних студентів до навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питанням педагогічної підтримки іноземних студентів у процесі адаптації до навчання присвячено праці вітчизняних і зарубіжних науковців. Адаптаційні проблеми іноземних студентів та шляхи їх вирішення цікавили П. Адлера, Дж. Беррі, С. Лисгаарда, Г. Триандіса. Видам, особливостям адаптації іноземних студентів приділяли увагу І. Гребеннікова, В. Гриценко, М. Іванова, В. Мушарапова, Г. Павловець, Т. Стефаненко, С. Шестопалова, Н. Шаглина. Адаптація іноземних студентів до навчання у вищому навчальному закладу була предметом дослідження Г. Александрова, Т. Алексєєвої, Н. Бордовської, П. Просецького, А. Реана, С. Розума, І. Ширяєва. Соціально-педагогічні умови адаптації іноземних студентів до вищої школи розглядали Л. Бутенко, Вей Сін, Дін Сін, О. Доморовську, М. Іванову,

А. Корміліцина, Д. Пороха. Проблеми надання допомоги іноземним студентів до нової культури, освітнього середовища, навчання вивчали О. Гукаленко, Т. Кіяшук, О. Мариненко, О. Михайлова, О. Орехова, Н. Титкова, А. Черч, Т. Язвинська.

Аналіз наукових праць дозволив визначити, що адаптація іноземних студентів до навчання у вищих освітніх закладах України – це процес активного пристосування до нового соціокультурного й освітнього середовища [10]. Адаптація іноземних студентів до навчання у вищих закладах України складається з таких компонентів: 1) адаптація до нового соціокультурного середовища, що характеризує ставлення до умов життя в іншій країні, її традицій, норм суспільної поведінки, та включає соціокультурну, соціокомунікативну адаптацію; 2) адаптація до освітнього середовища, яка визначає пристосування до нового оточення, структури вищої школи, змісту навчання, навчального колективу, комунікативних норм, та включає дидактичну, професійну адаптацію.

Слід зазначити, що вирішення проблеми адаптації іноземних студентів до навчання в українських університетах залежить від низки факторів: соціально-психологічних, психолого-педагогічних, індивідуально-особистісних. Вагома роль у цьому процесі надається педагогічній підтримці професорсько-викладацького складу вищого навчального закладу, яка визначається як система взаємодії суб'єктів освітньої діяльності, спрямована на допомогу іноземним студентам у подоланні комплексу труднощів біологічного, психолого-педагогічного й соціального характеру, пов'язаних із взаємодією з новим соціокультурним та освітнім середовищем для забезпечення високого рівня адаптованості. До складу педагогічної підтримки іноземних студентів у процесі адаптації до навчання в українських університетах входять: мета, завдання, принципи, педагогічні умови, форми, тех-

нології.

Базуючись на вищезазначеному, було з'ясовано, що відкритим і невирішеним залишається питання характеристики моделі педагогічної підтримки іноземних студентів у процесі адаптації до навчання в українських університетах, яка може слугувати зразком в організації освітнього процесу вищих навчальних закладів.

Мета статті: розробити та обґрунтувати зміст моделі педагогічної підтримки іноземних студентів у процесі адаптації до навчання в українських університетах.

Завдання статті:

1) виявити та охарактеризувати особливості моделі педагогічної підтримки іноземних студентів у процесі адаптації до навчання в українських університетах;

2) презентувати та обґрунтувати зміст структурних елементів моделі педагогічної підтримки іноземних студентів у процесі адаптації до навчання в українських університетах.

Методи дослідження

Для реалізації поставленої мети нами було проведено дослідження, в якому застосовувалися такі методи: теоретичні – аналіз, синтез, узагальнення наукової літератури; емпіричні – моделювання, проектування, конструювання.

Виклад основного матеріалу

Передумовою створення моделі став аналіз праць вітчизняних і зарубіжних учених із проблем моделювання педагогічних процесів і об'єктів.

У розумінні І. Бестужева-Лади, модель являє собою «аналог певного фрагменту природної або соціальної реальності, продукту людської культури, який слугує для збереження й розширення знань про оригінал, його властивості та структури, для перетворення або управління ним» [2, с.165]

На думку Л. Спіріна, модель – це система зі своєю структурою та функцією, що відображає структуру та функцію оригіналу, де головними є змістові структурно-функціональні залежності, які фіксуються умовними значками [9].

Ми розуміємо моделювання як метод дослідження системи педагогічної підтримки, а модель – як метод пізнання, узагальнення та систематизації еле-

ментів об'єкта дослідження в процесі діяльності; як системне явище, що відображає, по-перше, суттєві властивості й відносини оригіналу, по-друге, у точно вказаному стилі змінює й оригінал, водночас із вивченням оригіналу надає про нього нову інформацію. При цьому модель педагогічної підтримки має бути подібною до оригіналу, здатною змінювати його в певному розумінні та відкрити нові якості, нові можливості його вдосконалення.

Модель педагогічної підтримки процесу адаптації іноземних студентів до навчання в українському вищому навчальному закладі являє собою систему науково обґрунтованих прийомів впливу на студентів, що передбачає неперервне підвищення адаптаційних можливостей іноземних студентів на основі включення їх у процес професійно особистісного саморозвитку, тобто послідовного формування якостей, значущих для оволодіння новою життєвою ситуацією. Виходячи з того, що у дослідженні використовувалася структурно-функціональна модель, вважаємо за необхідне визначити її властивості. Перш за все зазначимо, що використання структурних моделей забезпечує можливість дослідження структури процесу педагогічної підтримки адаптації іноземних студентів до навчання в українському ВНЗ в умовах наявного освітнього процесу університету, його зв'язків із процесом професійної підготовки без кількісного вираження, діяльності викладача та студента в цьому процесі тощо.

Функціональні моделі, на нашу думку, краще демонструють динаміку процесу; дозволяють визначити та проаналізувати найвпливовіші чинники його реалізації; створити комплекс дійових педагогічних умов ефективного управління педагогічним процесом, його прогнозування. Як зазначає І. Лебедева, «структурно-функціональне моделювання є гармонійним поєднанням структурного та кількісного аналізу, змістового й формально-логічного підходів у педагогічному дослідженні» [3, с. 55].

Спираючись на теорію функціональних систем [11], вважаємо, що модель педагогічної підтримки адаптації іноземних студентів до навчання в українському університеті являє собою єдність таких блоків: цільового, змістово-технологічного, моніторингового та результативного (див. рис. 1).

Рис. 1. Модель педагогічної підтримки адаптації іноземних студентів до навчання в університетах України

Цільовий блок містить мету, завдання, методологічні засади, принципи, педагогічні умови; *змістово-технологічний* – етапи, зміст і технології педагогічної підтримки адаптації іноземних студентів до навчання в українському ВНЗ; *моніторинговий* – діагностичний інструментарій, критерії, показники, рівні адаптованості іноземних студентів; *результативно-оцінний* – результат. Розглянемо кожний із представлених блоків докладно.

Презентуючи змістові аспекти цільового блоку, слід зазначити, що *метою педагогічної підтримки* є забезпечення успішної адаптації іноземних студентів до навчання в українському вищому навчальному закладі. До основних *завдань моделі* належать: *діагностичні* (проведення діагностичного зрізу з метою виявлення рівня адаптованості іноземних студентів); *технологічні* (розробка технології реалізації моделі навчання іноземних студентів; розробка інтерактивних технологій навчання); *організаційні* (спрямування діяльності викладачів, кураторів на створення позитивного емоційного фону; актуалізацію потреби студентів у самопізнанні, самореалізації).

В основу розробки моделі педагогічної підтримки адаптації іноземних студентів до навчання в українському університеті було покладено такі наукові підходи: *системний* (орієнтація на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення між ними зв'язку [7]); *гуманістичний* (створення необхідних умов для вираження унікальної сутності особистості студента [5]); *синергетичний* (застосування процесів самоорганізації [4]); *аксіологічний* (в основі світогляду особистості присутня теорія цінностей [8]), *особистісно зорієнтований* (суб'єкт-суб'єктне гуманне співробітництво всіх учасників освітнього процесу [1]), *середовищний* (базується на комплексі соціально-педагогічних уявлень про те, що особистість, середовище пов'язані між собою [6]).

До основних принципів реалізації педагогічної підтримки процесу адаптації іноземних студентів до навчання в українському виші було віднесено такі принципи: гуманістичної спрямованості, соціалізації, міжкультурної взаємодії, індивідуально-особистісного підходу, співтворчості й співробітництва, паритетності, самоцінності самовираження студентів у різних видах діяльності, внутрішньої свободи особистості, побудови відносин в системі «викладач – студент» на підставі коучингу, зворотного зв'язку, опори на самовиховання особистості.

Успіх організації педагогічної підтримки процесу адаптації іноземних студентів до навчання в українському університеті зможе забезпечити створення та впровадження таких педагогічних умов: 1) підготовка педагогічного колективу до роботи в умовах педагогічної підтримки іноземних студентів; 2) створення полікультурного соціально-педагогічного середовища, спрямованого на організацію міжкультурного діалогу, формування толерантних відносин.

Реалізуючи *змістово-технологічний блок* моделі, варто виокремити етапи організації педагогічної підтримки процесу адаптації іноземних студентів до навчання в українському університеті. Нами виокремлено етапи педагогічної підтримки, які взаємопов'язані з етапами адаптації: підготовчий (відповідає соціоінтервальному етапові адаптації), початковий (відповідає суб'єктно-позиційному етапові адаптації), проміжний (відповідає соціоекстремальному етапові адаптації), заключний (відповідає соціокомпетентному етапові адаптації).

Змістово-технологічний блок також представлено спецкурсом «Адаптація до навчання», метою якого визначено прискорення процесів адаптації іноземних студентів до українського соціуму й вищого навчального закладу; технологіями педагогічної підтримки, якими доцільно послуговуватися на різних її етапах (підготовчий, початковий, проміжний, заключний) – технології просвітництва, діалогової взаємодії, тренінги, інтерактивні технології навчання, ділові та рольові ігри, організація активного дозвілля. Для встановлення партнерських взаємин між усіма суб'єктами освітнього простору доцільними визначено коуч-технології, копінг-стратегії.

Моніторинговий блок представлено діагностичним інструментарієм, що дозволяє на підставі відповідних критеріїв діагностувати рівні адаптованості іноземних студентів, визначати індивідуальні ресурси адаптації, адаптаційно-розвивальний потенціал різних соціальних інституцій, задіяних у досліджуваному процесі, здійснювати рефлексивну оцінку успішності процесу адаптації.

Результативно-оцінний блок представлений результатом упровадження системи педагогічної підтримки адаптації іноземних студентів до навчання у вищих навчальних закладах України, що характеризує особистість іноземного студента з високим рівнем адаптованості до навчання у вищому навчальному закладі України.

Проведена дослідницька діяльність із розробки та обґрунтування моделі педагогічної підтримки іноземних студентів у процесі адаптації до навчання в українському вищому навчальному закладі дозволяє передбачити, що її впровадження в освітній процес університету зможе забезпечити високий рівень сформованості адаптованості іноземних студентів до навчання в українському вищому навчальному закладі.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, аналіз наукових розвідок вітчизняних і зарубіжних учених дозволив визначити сутність та структуру феноменів «адаптація іноземних студентів до навчання у вищих освітніх закладах України», «педагогічна підтримка іноземних студентів у процесі адаптації до навчання в університетах України», «модель педагогічної підтримки іноземних студентів у процесі адаптації до навчання в університетах України», яка складається з цільового, змістово-технологічного, моніторингового та результативного

блоків, базується на комплексі методологічних підходів: системного, гуманістичного, синергетичного, аксіологічного, особистісно-орієнтованого, середовищного. Змістовно педагогічна підтримка іноземних студентів у процесі адаптації до навчання здійснюється завдяки створенню педагогічних умов, які реалізуються під час підготовчого, початкового, проміжного, заключного етапів. Визначені діагностичний інструментарій та рівні адаптованості іноземних студентів засвідчують ступінь ефективності діяльності педаго-

гічного складу вищого навчального закладу щодо успішної адаптації іноземних студентів.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми педагогічної підтримки іноземних студентів у процесі адаптації до навчання у вищих навчальних закладах України. До перспективних напрямів подальших наукових досліджень варто віднести розробку організаційно-педагогічних умов адаптації іноземних студентів до науково-дослідної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання / І. Д. Бех. – К. : ІЗМН, 1998. – 203 с.
2. Бестужев-Лада І. В. Нормативное социальное прогнозирование: Возможные пути реализации целей общества. Опыт систематизации / Отв. ред. Г.В. Осипов. – М.: Наука, 1987. – 214 с.
3. Лебедева И. П. Структурно-функциональное моделирование в педагогическом исследовании / И. П. Лебедева // Методология диссертационных исследований проблем образования в условиях его модернизации : сборник научных статей Всероссийского семинара по методологии педагогики. – Волгоград : Перемена, 2003. – С. 55–59.
4. Лутай В. С. Філософія сучасної освіти / В. С. Лутай. – К., 1996. – 256 с.
5. Михайлова Н. Н. Педагогика поддержки : учебно-методическое пособие / Н. Н. Михайлова, С. М. Юсфин. – М. : МИРОС, 2002. – 208 с.
6. Мудрик А. В. Социальная педагогика / А. В. Мудрик. – М. : Академия, 2000. – 191 с.

REFERENCES

1. Bekh, I. D. (1998). *Osobystisno-zoriientovane vykhovannia [Personality-oriented education]*. Kyiv: IZMN [in Ukrainian].
2. Bestuzhev-Lada, I. V. (1987). *Normativnoe sotsialnoe prognozirovanie: Vozmozhnye puti realizatsii tselei obshchestva. Opyt sistematzatsii [Normative social forecasting: Possible ways of realizing the goals of society. Systematization experience]* G.V. Osipov (Ed.). Moscow: Nauka [in Russian].
3. Lebedeva, I. P. (2003). *Strukturno-funkcionalnoe modelirovanie v pedagogicheskom issledovanii [Structural-functional modeling in pedagogical research]. Metodologiya dissertacionnykh issledovaniy problem obrazovaniya v usloviyakh ego modernizatsii – Methods of researching the issues of education in terms of its modernization.* Volgograd [in Russian].
4. Lutai, V. S. (1996). *Filosofiiia suchasnoi osvity [The philosophy of modern education]*. Kyiv [in Ukrainian].
5. Mikhailova, N.N., Iusfin, S. M. (2002) *Pedagogika podderzhki : uchebno-metodicheskoe posobie [Pedagogy of support: study guide]*. Moscow: MIROS [in Russian].
6. Mudrik, A. B. (2000). *Sotsialnaia pedagogika [Social pedagogy]*. Moscow: Akademiia [in Russian].
7. Pavlovets, G. G. (2003). *Sotsialno-psikhologicheskaiia adaptatsiia vynuždennykh migrantov : Po materialam Severnogo Kavkaza [Socio-psychological adaptation of forced migrants : Based on materials from the North Caucasus]. Candidate's thesis.* Moscow [in Russian].
8. Selivanov, B. C. (2000). *Osnovy obshchei pedagogiki : teoriya i metodika vospitaniya [Fundamentals of General Pedagogy: Theory and Methods of Education]*. Moscow: Akademiia [in Russian].
9. Spirin, L. F. (1990). *Modeli i modelirovanie v uchebnom protsesse kak element innovatsionnoi tekhnologii [Models and modeling in the educational process as an element of innovative technology]. Studencheskii meridian KGPU im. N. A. Nekrasova – Bulletin of KSPU named after N. A. Nekrasov (Vols.1), (pp. 76-83) [in Russian]*.
10. Helson, H. (1964). *Adaptation-level theory.* New York [in English].
11. Zhou, Y., Jindal-Snape, D., Topping, K., Todman, J. (2008). *Theoretical models of culture shock and adaptation in international students in higher education / Y. Zhou, D. Jindal-Snape, K. Topping, J. Todman // Studies in Higher Education. – 2008. – Vol. 33. – № 1. P. 63–75. – doi : 10.1080/03075070701794833.*

shock and adaptation in international students in higher education. *Studies in Higher Education*. (Vols. 33), (pp. 63–75), doi: 10.1080/03075070701794833 [in English].

Xing Zhefu,

*PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), senior lecturer,
Department of Oriental Languages and Translation,
Borys Grinchenko Kyiv University,
13-B, Tymoshenko Str., Kyiv, Ukraine*

MODEL OF PEDAGOGICAL SUPPORT FOR FOREIGN STUDENTS IN THE PROCESS OF ADAPTATION TO TRAINING AT UNIVERSITIES OF UKRAINE

The article deals with the characteristics of the elements of the model of pedagogical support for foreign students in the process of their adaptation to the educational process at universities of Ukraine. The adaptation of foreign students to training at Ukrainian universities is considered as a process of active adjustment to a new socio-cultural and educational environment. Pedagogical support of foreign students in the process of their adaptation to training at higher education institutions is a system of interaction between the educational process participants aimed at helping them overcome a set of psychological, pedagogical and social problems associated with their interaction with a new socio-cultural and educational environment to ensure a high level of adaptation. The success of the pedagogical support in the process of foreign students' adaptation to the educational process at Ukrainian universities can be provided by means of implementing the following pedagogical conditions: 1) preparing teaching staff for providing support for foreign students; 2) creating multi-cultural socio-pedagogical environment focused on the organization of the inter-cultural dialogue, forming tolerant relations. The suggested model of pedagogical support of foreign students in the process of their adaptation to the educational process at the universities of Ukraine involves target, content and technological, monitoring and resulting blocks, and is based on the set of the methodological approaches: system, humanistic, synergetic, axiological, person-centered, and environmental. The pedagogical support in this field is carried out by means of the pedagogical conditions implemented during the preparatory, initial, intermediate and final stages. The determined diagnostic tools and levels of foreign students' adaptive capacity demonstrate the level of the effectiveness of teaching staff's work in terms of foreign students' successful adaptation.

Keywords: adaptation, foreign students, training, pedagogical support, pedagogical conditions, model.

Подано до редакції 15.05. 2017

Рецензент: д. пед. н., проф. С. О. Караман
